

Република Србија

Министарство пољопривреде и заштите животне средине

**ИЗВЕШТАЈ О ЕКОНОМСКИМ ИНСТРУМЕНТИМА
ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

2014

Агенција за заштиту животне средине

Издавач:

Министарство пољопривреде и заштите животне средине

За издавача:

Филип Радовић

Агенција за заштиту животне средине

Уредник:

Маја Крунић-Лазић, дипл.инж.арх.

ИЗВЕШТАЈ О ЕКОНОМСКИМ ИНСТРУМЕНТИМА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА 2014. ГОДИНУ**Аутор**

Маја Крунић-Лазић, дипл.инж.арх.

**Прелом и обрада
текста**

Бранислава Димић, дипл.инж. грађ.

Дизајн корица:

Агенција за заштиту животне средине

Штампа: Агенција за заштиту животне средине, Београд

Тираж: 100

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ

И ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

АГЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

**ИЗВЕШТАЈ О ЕКОНОМСКИМ ИНСТРУМЕНТИМА ЗА
ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ**

У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА 2014. ГОДИНУ

БЕОГРАД, 2015. ГОДИНЕ

САДРЖАЈ

1. Увод.....	5
2. Извори финансирања.....	5
3. Издаци из буџета.....	8
4. Приходи од накнада.....	9
5. Средства за субвенције и друге подстицајне мере	12
6. Међународне финансијске помоћи	13
7. Инвестиције и текући издаци	15
Закључак	17

1. УВОД

Ефикасан систем економских инструмената обезбеђује подстицање смањења загађења, а увођење адекватних финансијских механизма треба да мотивишу улагања у животну средину.

Економски инструменти су категорија инструмената који имају за циљ да утичу на понашање друштва у целини, применом финансијских подстицаја у циљу унапређења управљања животном средином и природним ресурсима. У условима тржишне привреде, заштита животне средине постиже се позитивним превентивним деловањем загађивача посебно у делу смањења односно спречавања загађивања, као и одговорним деловањем друштвене заједнице (локалне и регионалне).

Главни извор финансирања животне средине је републички буџет, а расподела средстава зависи од билансних могућности буџета. Остали извори финансирања укључују општинске буџете, финансијска средства привреде, а средства се још могу обезбеђивати и путем донација, кредита, средстава међународне помоћи, средстава из инструмената, програма и фондова ЕУ, УН и међународних организација. Економски инструменти који се примењују у Републици Србији су: накнаде, као и подстицајна средства и субвенције.

Индикатори по којима се извештава су:

- Издаци из буџета за заштиту животне средине,
- Приходи од накнада и такси
- Средства за субвенције и друге подстицајне мере,
- Међународне финансијске помоћи за област заштите животне средине.
- Инвестиције и текући издаци

Даном ступања на снагу Закона о престанку важења Закона о Фонду за заштиту животне средине и Закона о изменама и допунама Закона о буџетском систему ("Службени гласник РС", број 93/12), престао је са радом Фонд за заштиту животне средине и престале су да важе одредбе закона и других прописа којима се уређује припадност сопствених прихода корисника буџетских средстава, тако да они постају општи приход буџета. У даљем тексту анализа економских инструмената је израђена према важећим индикаторима из Правилника о националној листи индикатора заштите животне средине¹ чије је усклађивање са поменутиим Законом у току.

2. ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Кључне поруке

- Укупна средства за финансирање заштите животне средине у 2014. години процењују се на 0,85 % бруто домаћег производа (БДП).
- У структури извора финансирања удео издатака из буџета је 36 %, сектора привреде 19 %, док приходи од накнада учествују са 32 %, а међународне донације са 13 %.

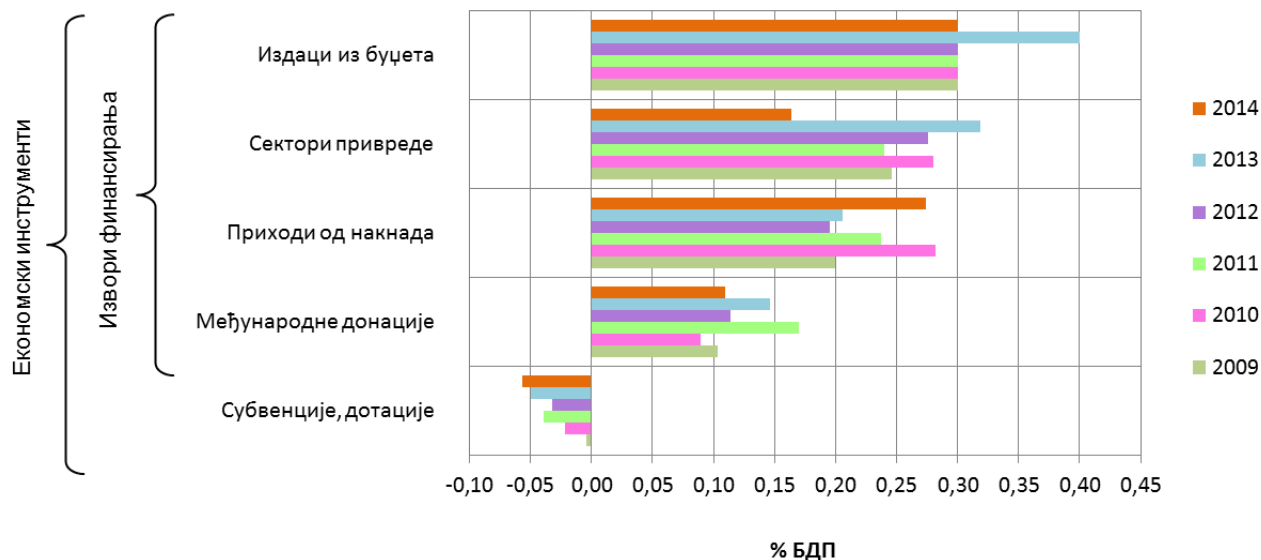
На основу анализе доступних података, 2014. године из републичког буџета за заштиту животне средине издвојено је 0,30 % бруто домаћег производа (БДП)², док су сектори привреде уложили 0,16 % БДП, а међународне финансијске помоћи су износиле 0,11 % БДП.

¹ „Службени гласник РС“, број 37/2011

² Подаци Министарства финансија, март 2015. године

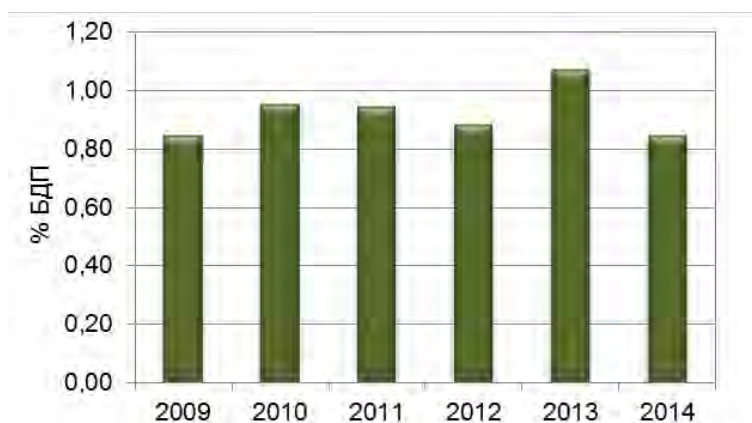
Приходи од накнада су износили 0,27 % БДП. Подстицајна средства и субвенције су додељена у вредности од 0,06 % БДП [слика 1.](#)³

Не постоје систематизовани подаци о издвајању финансијских средстава специјализованих институција (јавна и приватна предузећа која врше послове управљања отпадом, отпадним водама и др.), као ни неких сектора привреде који врше притисак на животну средину (прерађивачка индустрија, и др.).

Слика 1. Економски инструменти и извори финансирања заштите животне средине (у %БДП)

Процењена укупна средства за финансирање заштите животне средине у 2014. години износе 0,85 % бруто домаћег производа (БДП), и мања су од средстава у 2013. године за 21,0 % [слика 2.](#)

Слика 2. Укупна финансијска средства за заштиту животне средине (у % БДП)

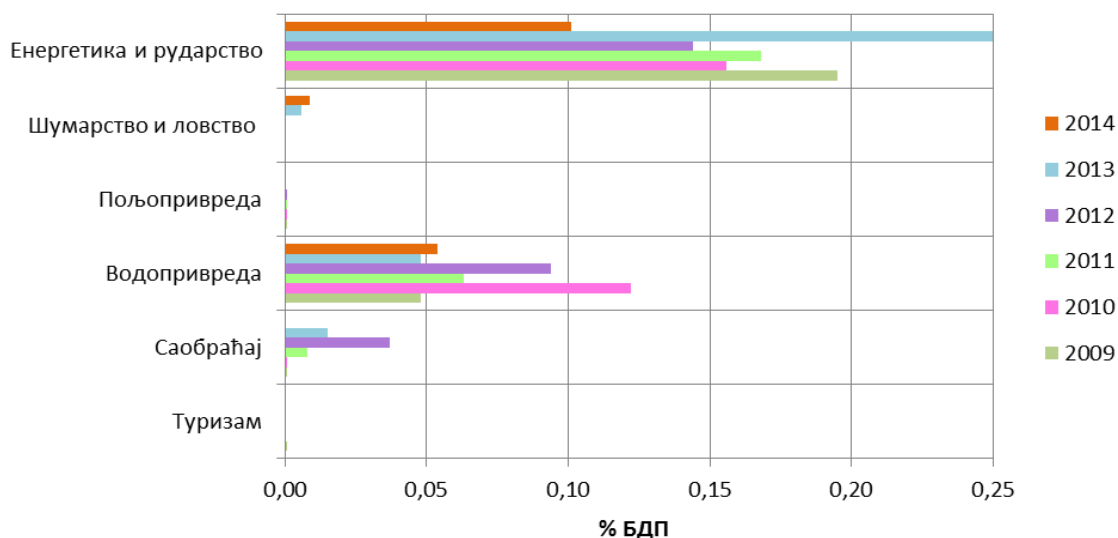
За заштиту животне средине, на основу расположивих података⁴, у 2014. години ресори енергетике и рударства уложили су 3.912,64 милиона динара, водопривреда 2.109,75

³ Сва финансијска средства која су изражена као проценти БДП су процењена, јер је према подацима Републичког завода за статистику у периоду израде овог извештаја (јули 2015. године), вредност БДП за 2014.годину је процењена.

⁴ Прилози ресорних министарстава које је Агенција за заштиту животне средине добила ради израде Извештаја о стању животне средине за 2014. годину*

милиона динара, док су шумарство и ловство издвојили 361,21 милион динара, пољопривреда 15,23 милиона динара, а туризам 2014. године није имао средстава за улагање у заштиту животне средине.

На [слици 3.](#) је приказано улагање ових сектора привреде за период 2009-2014. године, изражено кроз проценат бруто домаћег производа (БДП).

Слика 3. Улагања у заштиту животне средине привредних сектора (у % БДП)

У односу на процењена укупна средства за финансирање заштите животне средине у 2014. години, учешће појединачних извора финансирања приказано је на [слици 4.](#)

Слика 4. Структура извора финансирања заштите животне средине у Републици Србији 2014. године

*(без података о саобраћају из ресора Министарства грађевине саобраћаја и инфраструктуре).

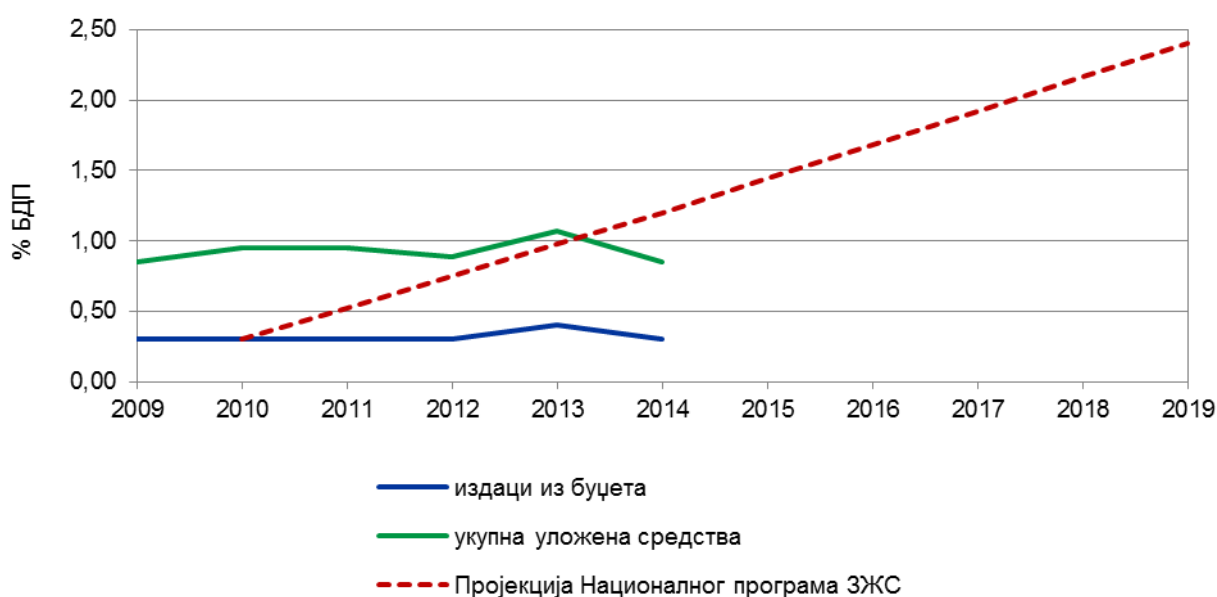
3. ИЗДАЦИ ИЗ БУЏЕТА

Кључне поруке

- Издаци из буџета су 2014. износили 0,3 % бруто домаћег производа (БДП). Издаци су смањени у односу на 2013. годину када су износили 0,4 % БДП.

Према подацима Министарства финансија, у 2014. години расходи из републичког буџета, намењени заштити животне средине, према функционалној класификацији на нивоу сектора државе (република, локални ниво власти и ванбуџетски фондови), износили су 0,3 % БДП, што је смањење у односу на 2013. годину, када су износили 0,4 % БДП.

Расходи намењени заштити животне средине на републичком нивоу износили су 0,1 % БДП, док су расходи на локалном нивоу власти (буџет АП Војводине и буџети општина и градова) износили 0,2 % БДП.

Слика 5. Улагања у заштиту животне средине

Према Националном програму заштите животне средине, уз пројектовани привредни раст од 5 % годишње, улагање у заштиту животне средине треба да расте од 0,3 % БДП (колико је било финансирано из републичког буџета 2010. године) до 1,2 % БДП-а у 2014. години, односно до 2,4 % БДП-а у 2019. години. Искуства држава чланица ЕУ из Централне Европе показују да су се у периоду пре приступања ЕУ, њихова улагања у област животне средине кретала у распону 1,5 % - 2,5 % БДП⁵.

⁵ Национални програм заштите животне средине, „Службени гласник РС“, број 12/10

4. ПРИХОДИ ОД НАКНАДА

Кључне поруке

- Укупни приходи од накнада које се односе на заштиту животне средине у 2014. години износили су 10.610,52 милиона динара (0,27 % БДП). Приходи су повећани у односу на 2013. годину када су износили 7.962,00 милиона динара (0,21 % БДП).
- У структури прихода највеће учешће имају накнаде за емисије SO₂, NO₂, прашкасте материје и отпад (45,69 %), накнаде за заштиту и унапређивање животне средине (27,16 %) и накнаде за производе који после употребе постају посебни токови отпада (25,35 %).

Накнаде су један од економских инструмената заштите животне средине, чији је циљ промовисање смањења оптерећења животне средине коришћењем принципа „загађивач плаћа“ и „корисник плаћа“.

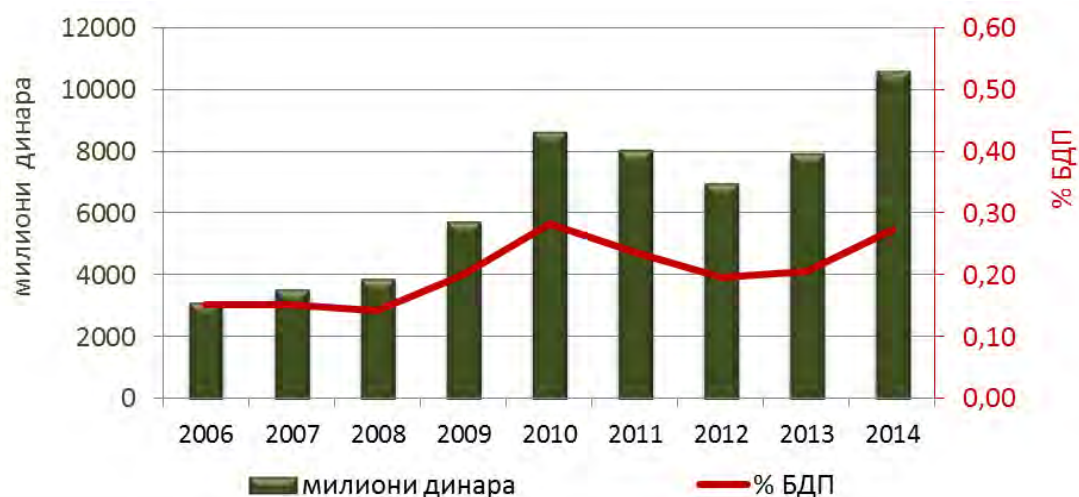
Накнаде које се прикупљају су накнаде за:

- 1) коришћење рибарских подручја
- 2) загађивање животне средине
- 3) супстанце које оштећују озонски омотач
- 4) емисије SO₂, NO₂, прашкастих материја и произведени или одложени отпад
- 5) стављање у промет заштићених дивљих биљних и животињских врста
- 6) производе који после употребе постају посебни токови отпада
- 7) стављање амбалаже у промет
- 8) заштиту и унапређивање животне средине - накнада коју може прописати јединица локалне самоуправе.

У 2014. години приходи од накнада који се односе на заштиту животне средине износе 10.610,52 милиона динара (0,27 % БДП), и повећани су у односу на 2013. годину када су износили 7.962 милиона динара, односно 0,21 % БДП. ([слика 6.](#))⁶

Највећи допринос имају накнаде за емисије SO₂, NO₂, прашкасте материје и отпад (4.847,56 милиона динара), затим следе накнаде за заштиту и унапређивање животне средине (2.882,30 милиона динара) и накнаде за производе који после употребе постају посебни токови отпада (2.689,75 милиона динара). ([слика 7.](#))

⁶ Подаци Управе за трезор, април 2015.

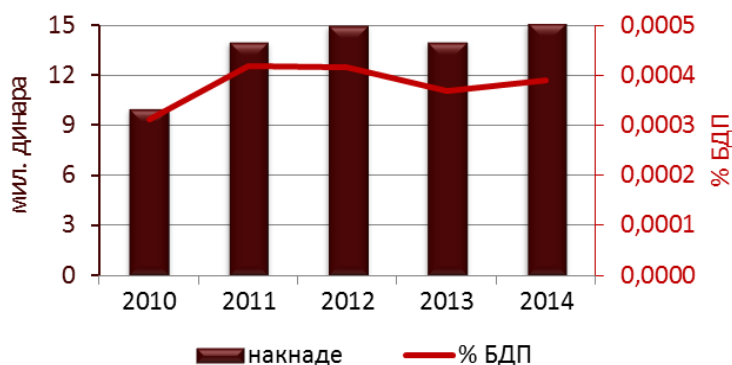
Слика 5. Приходи од накнада за заштиту животне средине

Слика 6. Структура прихода од накнада 2014. године

Покрајински буџетски фонд за заштиту животне средине Аутономне Покрајине Војводине почео је са радом 01.01.2010. године и прикупља једино накнаде за коришћење рибарског подручја. Приход из накнада је 100 % приход Покрајинског буџетског фонда и користи се за финансирање програма заштите животне средине Аутономне Покрајине Војводине и јединица локалне самоуправе, у складу са годишњим Програмом за заштиту, унапређење и одрживо коришћење рибљег фонда. Односно, остварени приход из накнада се користи наменски за заштиту, унапређење и одрживо коришћење рибљег фонда.

Остварени приход од накнада у 2014. години износи 15,11 милиона динара, што представља пораст прихода у односу на 2013. годину, када је износио 14,31 милион динара. (слика 7.)

Слика 7. Приходи Покрајинског буџетског фонда АП Војводине од накнада

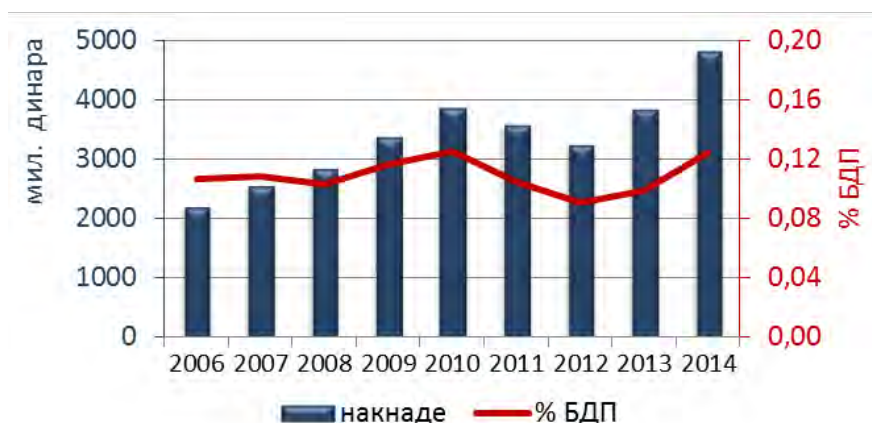
Средства која се прикупљају у **буџетским фондовима за животну средину локалних самоуправа** наменски се користе за заштиту и унапређење животне средине према усвојеним програмима коришћења средстава буџетског фонда, односно локалним акционим и санационим плановима, у складу са стратешким документима који се доносе на основу закона.

Средства буџетских фондова су:

- 1) Накнаде за загађивање животне средине
- 2) Накнаде за заштиту и унапређивање животне средине

Од укупних накнада за загађивање животне средине 40 % висине ових накнада је приход јединице локалне самоуправе на чијој територији се налази загађивач. Накнаде за заштиту и унапређивање животне средине, јединица локалне самоуправе може, а не мора, из оквира својих права и дужности, прописати. Оне су 100 % приход буџетских фондова за животну средину локалних самоуправа.

Према подацима Управе за трезор, укупна средства локалне самоуправе од накнада у 2014. години су износила 4.831,74 милиона динара, што је знатно више у односу на прикупљена средства у 2013. године у износу од 3.876,40 милиона динара (слика 8.)

Слика 8. Приходи буџетских фондова за заштиту животне средине локалних самоуправа од накнада

Према Закону о заштити животне средине, јединице локалне самоуправе имају обавезу да доставе надлежном министарству до 31. марта текуће године, извештај о коришћењу средстава буџетског фонда за заштиту животне средине у предходној години, као и предлог програма коришћења средстава буџетског фонда за текућу годину. Међутим, Закон не

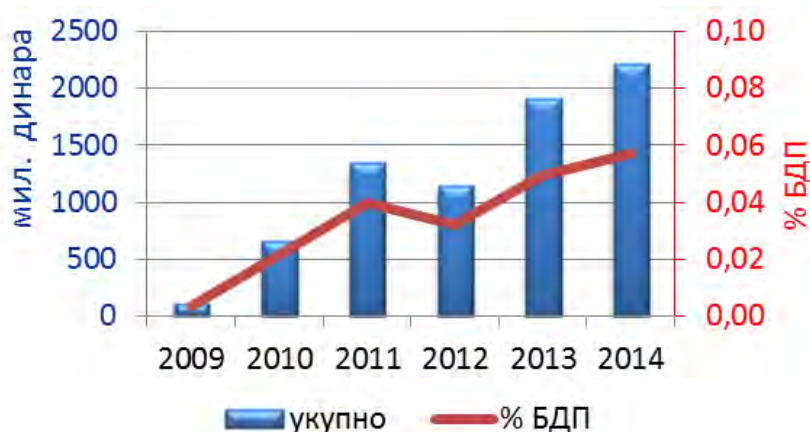
прописује и санкцију за не извршавање ове обавезе. За 2012. годину, надлежном министарству су, од укупно 145 јединица локалних самоуправа, 102 локалне самоуправе доставиле годишње извештаје, за 2013. годину само 80, а за 2014. годину извештаје је доставило 125 јединица локалне самоуправе. Према тим подацима, у 2013. години утрошено је 2.119,60 милиона динара, а у 2014. години, утрошено је 3.407,30 милиона динара из буџетских фондова јединица локалне самоуправе.

5. СРЕДСТВА ЗА СУБВЕНЦИЈЕ И ДРУГЕ ПОДСТИЦАЈНЕ МЕРЕ

Кључне поруке

- Додељена подстицајна средства и субвенције 2014. године су износила 2.211,72 милиона динара (0,06 % БДП).
- У структури ових средстава највећи удео су средства за рециклажну индустрију од 81,63 %.

Индикатор приказује економске подстицаје државе у области заштите животне средине. То су економски инструменти који привредним субјектима и грађанима указују да постоје економске користи од улагања у заштиту животне средине.

Слика 9. Додељена подстицајна средства

Према расположивим подацима, у 2014. години, подстицајних средстава, субвенција и дотација за заштиту животне средине додељено је укупно 2.211,72 милиона динара, односно 0,06 % БДП, што је знатно више од додељених средстава у 2013. години од 1.914,73 милиона динара. (слика 9.)

Министарство пољопривреде и заштите животне средине, од дела средстава прикупљених на име накнада, доделило је средства рециклажној индустрији у износу од 1.805,44 милиона динара. Министарство пољопривреде и заштите животне средине такође је доделило средства за органску производњу (15,23 милиона динара), као и за шумарство и ловство (361,21 милион динара). Секретаријат за заштиту животне средине АП Војводине је доделио субвенције за заштиту природе у износу од 26,0 милиона динара и невладиним организацијама 3,84 милиона динара. (слика 10.)

Слика 10. Структура додељених субвенција и подстицајних средстава 2014. године

6. МЕЂУНАРОДНЕ ФИНАНСИЈСКЕ ПОМОЋИ

Кључне поруке

- Међународне финансијске помоћи за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада су за 2014. годину процењене на 4.244 милиона динара (0,11 % БДП).
- Највећи донатори су Европска унија са 1.982 и Савезна Република Немачка са 1.226 милиона динара.

Индикатор приказује међународне финансијске помоћи - донације и кредите за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада.

Према подацима ИСДАКОН базе података Министарства финансија, процењене вредности међународне финансијске помоћи за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада, осетно варирају. У 2014. години процењена додељена средства износе 4.243,86 милиона динара. Од тога су за сектор заштите животне средине донације 2.449,13 милиона динара, а кредити 1.078,31 милиона динара. За сектор водоснабдевања и санацију отпада донације износе 373,96 милиона динара, а кредити 342,46 милиона динара. (слика 11.)

Слика 11. Процена реализације међународне финансијске помоћи за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада

Изражено кроз бруто домаћи производ, вредност укупне међународне финансијске помоћи је 0,11 % БДП. (слика 12.) У односу на укупне међународне финансијске помоћи Републици Србији, ова средства у 2014. години износе 2,27%. (слика 13.)

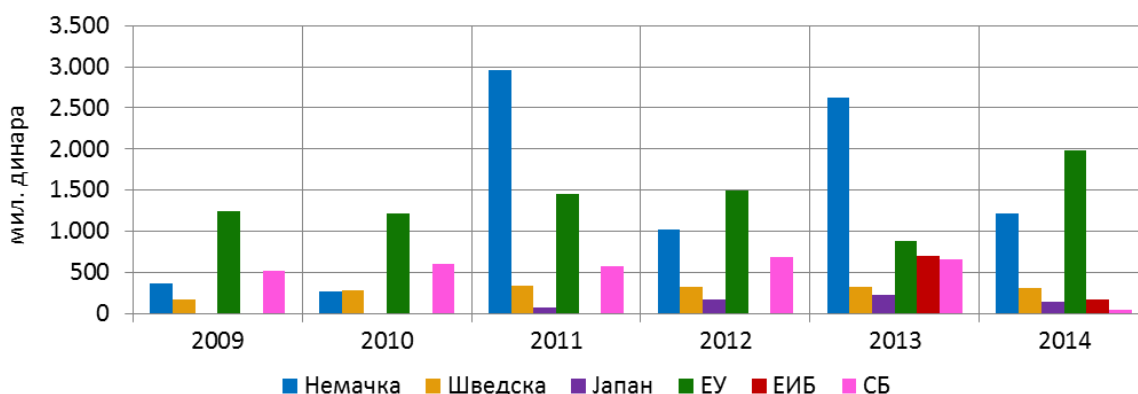

Слика 12. Међународне финансијске помоћи за животну средину у % БДП

Слика 13. Удео у укупним међународним финансијским помоћима Републици Србији

Највећи донатори за секторе Заштита животне средине и Водоснабдевање и санација отпада су Европска унија (ЕУ) и Савезна Република Немачка, а затим следе Светска банка (СБ) и Краљевина Шведска. У 2014. години највећи донатори су Европска унија, са донацијама од 1.982,05 милиона динара, Савезна Република Немачка 1.226,09, Краљевина Шведска 310,58, док је Јапан донирао 148,22 милиона динара. (слика 14.)

Слика 14. Највећи донатори из иностранства

7. ИНВЕСТИЦИЈЕ И ТЕКУЋИ ИЗДАЦИ

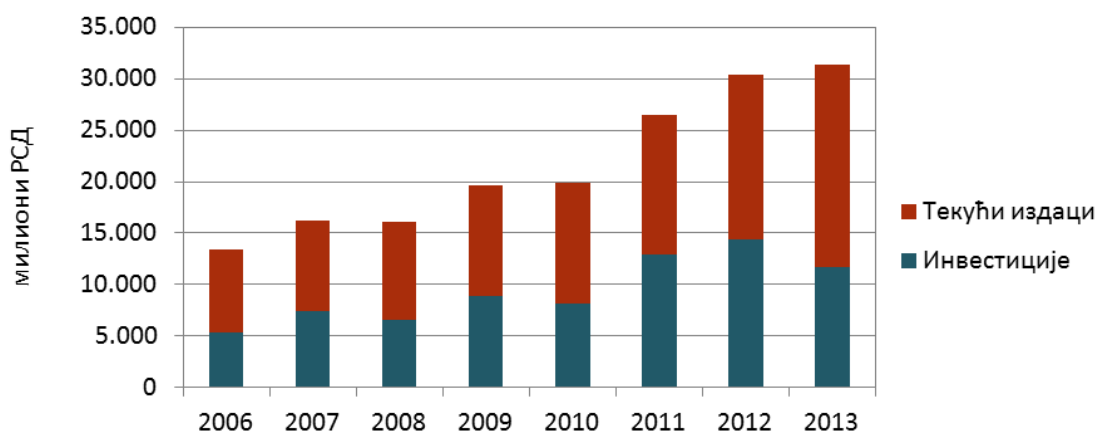
Кључне поруке

- Укупни износ средстава за инвестиције и текуће издатке у 2013. години износио је 31.306,35 милиона динара, односно 0,81 % БДП.
- Највише је инвестирано у управљање отпадом (4.533,78 милиона динара), заштиту ваздуха (2.433,63 милиона динара) и управљање отпадним водама (2.124,78 милиона динара).

Инвестиције за заштиту животне средине обухватају улагања која се односе на активности заштите животне средине (методе, технологије, процесе, опрему и њихове делове и сл.), у циљу сакупљања, третмана, праћења и контроле, смањења, спречавања или уклањања загађења или било које друге деградације животне средине која произилази из пословања.⁷

Текући издаци за заштиту животне средине обухватају трошкове радне снаге, издатке за рад и одржавање опреме за заштиту животне средине и плаћања трећим лицима за услуге за заштиту животне средине, у циљу спречавања, смањења, третмана или уклањања загађења или било које друге деградације животне средине која произилази из активности пословања.

Према подацима Републичког завода за статистику, могу се анализирати укупне инвестиције и текући издаци, али не и структура извора тих средстава. Односно, нема података колико је инвестирано из буџета, или из сопствених прихода, односно из кредита и донација.

Слика 15. Приказ инвестиција и текућих издатака⁸

Укупни износ средстава за инвестиције и текуће издатке у 2013. износио је 31.306,35 милиона динара. Инвестиције и текући издаци су повећани у односу на 2012. годину када су ова средства износила 30.413,33 милиона динара. (слика 15.)

Током 2013. године највише је инвестирано у управљање отпадом (4.533,78 милиона динара), заштиту ваздуха (2.433,63 милиона динара) и управљање отпадним водама (2.124,78 милиона динара), што је приказано на слици 16.

⁷ Према методологији Републичког завода за статистику.

⁸ Републички завод за статистику, јули 2015. године.

Слика 16. Структура инвестиција у 2013. године⁹

Посматрано по делатностима највеће учешће у инвестицијама имају: Прерађивачка индустрија (3.997,33 милиона динара), Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација (3.024,03 милиона динара), и Снабдевање водом, управљање отпадом и отпадним водама (2.767,31 милиона динара). (слика 17.)

Слика 17. Делатности које су највише учествовале у инвестицијама 2013. године

⁹ Републички завод за статистику, јули 2015. године.

ЗАКЉУЧАК

Извештај о економским инструментима заштите животне средине представља интегрални део Извештаја о стању животне средине, једног од основних докумената из области заштите животне средине у Републици Србији и даје основни приказ колико се улаже у заштиту животне средине, као и колики су економски подстицаји у овој области у 2014. години. На овај начин Извештај о економским инструментима постаје важан алат за доносиоце одлука који учествују у планирању и доношењу стратешких докумената заштите животне средине у Републици Србији.

Извештај је израђен на основу доступних података надлежних министарстава, Републичког завода за статистику и Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине.

- Укупна средства за финансирање заштите животне средине у 2014. години износе 0,85 % бруто домаћег производа (БДП). У структури тих средстава, улагања из буџета чине 36 %, а сектора привреде 19 %, док приходи од накнада учествују са 32 %, а међународне донације са 13 %.
- Додељена подстицајна средства и субвенције 2014. године износе 2.211,72 милиона динара (0,04 % БДП).

